

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

POČÁTKY NAŠEHO PÍSEMNICTVÍ

Středověk

Období staroslověnské

Období zápasu dvou kultur (staroslověnské a latinské)

STŘEDOVĚK – VYMEZENÍ OBDOBÍ

- Středověk je pojem označující období lidských dějin od pádu Západořímské říše v roce 476 do objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem roku 1492.
- změna kulturního klimatu / od 6. st./ přispívá k rozšíření křesťanství v Evropě

POČÁTKY NAŠEHO PÍSEMNICTVÍ

- Česká literatura patří k nejstarším v Evropě
- Je stará přes 1000 let
- Je psána třemi kulturními jazyky
  - staroslověnsky
  - latinsky
  - česky

POČÁTKY NAŠEHO PÍSEMNICTVÍ

- **Počátky české literatury = období zhruba od 9. století do počátku 15. století**
- Do české literatury tohoto období nejsou řazena pouze díla psaná česky, ale **všechna díla, která vznikla na území Čech** (bez ohledu na jazyk, kterým jsou psána).
- V této době vznikalo poměrně málo knih / nákladnost, pracnost, malá vzdělanost/

PÍSEMNICTVÍ STAROSLOVĚNSKÉ OBDOBÍ VELKOMORAVSKÉ ŘÍŠE (ASI DO R. 950)

- Památky z této doby jsou psány jazykem staroslověnštinou,
- použité písmo se nazývá hlaholice / cyrilice /
- Obojí na Moravu přinesli svatí Konstantin Cyril a Metoděj (v roce 863 na pozvání knížete Rostislava za účelem rozšíření křesťanství)
- tento jazyk vytvořili na základě jihoslovanského nářečí z okolí Soluně, pak se rozvíjel v celé východní Evropě.

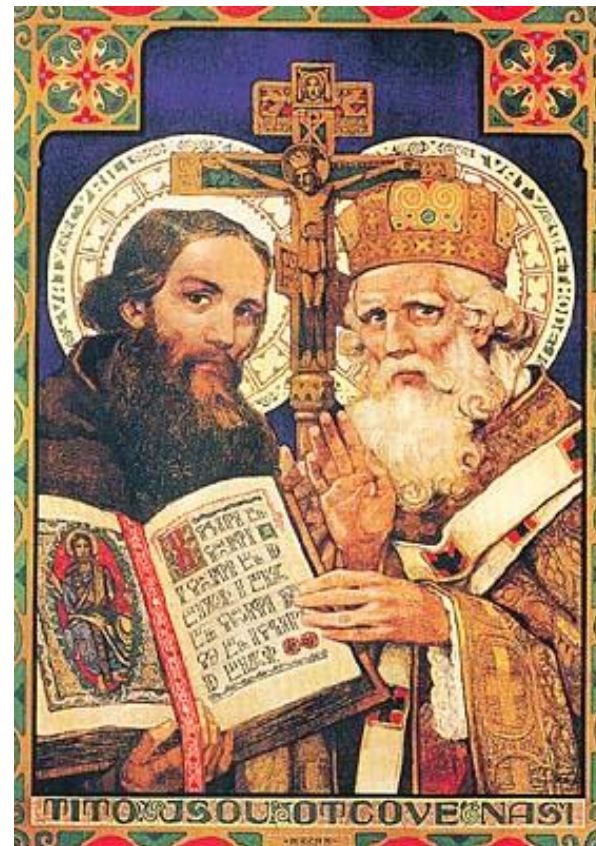
OPAKUJEME

- Staroslověnština = první slovanský kulturní jazyk
- Hlaholice / z malé řecké abecedy/ = první slovanské písmo
- Cyrilice = mladší písmo / ← z hlaholice/ – základ azbuky

CYRIL A METODĚJ

DÍLO VĚROZVĚSTŮ C +M

- Nejstarší texty – náboženské a bohoslužebné, srozumitelné lidu
- Proglas –asi 2. polovina 9. stol., veršovaná předmluva k staroslověnskému překladu Bible
- Autorem je údajně sám svatý Cyril
- = program cyrilskometodějské mise, autor se obrací k Slovanům, zdůrazňuje význam vzdělanosti a právo na kulturu ve srozumitelném jazyce

DÍLO VĚROZVĚSTŮ C +M NEBO JEJICH ŽÁKŮ

- Kyjevské listy – jde o opisy z 10. stol., jediné dílo, které se zachovalo v původní podobě z Velké Moravy, zlomek misálu (mešní knihy)
- Moravsko-panonské legendy – Životy svatých Konstantina a Metoděje
- = zvl. líčení jejich zázraků, mučednické smrti a obhajoba jejich svatořečení proti útokům latinských kněží
- Zákon sudnyj ljudem – soudní zákoník, soupis právních norem na Velké Moravě, pro laiky
- Paterik (Knihy otců)-vyprávění o mniších

KONEC STAROSLOVĚNSKÉ BOHOSLUŽBY

- Po smrti Metodějově - zákaz staroslověnské bohoslužby
- Staroslověnská kultura přetrvala jen v Sázavském klášteře (= kulturní centrum přemyslovského státu) – do 11.století

- Sázavský klášter

DNY LIDÍ DOBRÉ VŮLE NA VELEHRADĚ NEJVĚTŠÍ OSLAVY SPJATÉ SE STÁTNÍM SVÁTKEM V ČR, A TO U PŘÍLEŽITOSTI DNE SLOVANSKÝCH VĚROZVĚSTŮ SV. CYRILA A METODĚJE

Víš, kdy slavíme tento státní svátek?

PODÍVEJME SE

- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000023-cyril-a-metodej/>

OBDOBÍ STAROSLOVĚNSKÉ A LATINSKÉ LITERATURY (ASI OD R. 950 DO R. 1100)

- Nové kulturní centrum – český přemyslovský stát, kult českého světce – Přemyslovce Václava
- Nositel vzdělanosti – duchovenstvo
- V 10. století se začínají objevovat latinské texty.
- **Latina a staroslověnština spolu soutěží**

DO 11. STOLETÍ

TVORBA STAROSLOVĚNSKÁ – SÁZAVSKÝ KLÁŠTER

- **Život knížete Václava** – 10. st., prostý styl, srozumitelnost
- **Druhá staroslověnská legenda o sv. Václavu**
– překlad z latiny, náročný styl, legenda se zázraky, popisuje zavraždění Václava jeho bratrem Boleslavem, zdůvodňuje jeho prohlášení za svatého
- **Pražské hlaholské zlomky** – 11. století, modlitby

Úkol: Charakterizuj legendu

Vyprávěj pověst o smrti knížete Václava

CO JE LEGENDA

- Z latiny – co má být čteno
- = veršovaný nebo prozaický útvar náboženské středověké epiky, vyprávění o životě, skutcích, zázracích, mučednictví světců
- Původně předčítány při mši v den svátku

DO 11.STOLETÍ

TVORBA LATINSKÁ – PRAŽSKÉ BISKUPSTVÍ (R.973)

- **Kristiánova legenda** (Vita et passio sancti Venceslai et sanctae Ludmilae aviae eius, život a utrpení svatého Václava a svaté Ludmily, babičky jeho) – 10. století
Pravděpodobně nejvýznamnější dílo tohoto období – psáno prózou (Christian - může být přeloženo i jako křesťan)
- **Vyšehradský kodex** – pochází z r. 1085, obsahuje církevní texty. Jeho provedení jak po ilumináčnické, tak po písařské stránce je hodnoceno velmi vysoko.
- Historická literatura – **anály** (v kostele sv. Víta na Pražském hradě

SVATÝ VÁCLAV A SVATÁ LUDMILA

ÚKOL

- Připomeň si fakta o životě kněžny Ludmily
- Připomeň si legendy, které se váží ke svaté Ludmile

Tunna a Gomon vyrážejí dveře a škrťí svatou Ludmilu šálou. Pak andělé odnášejí její tělo na nebesa. Vyobrazení z latinského překladu [Dalimilovy kroniky](#).

1. ČESKÁ DUCHOVNÍ PÍSEŇ- KONEC 10. ST.

- **Hospodine pomiluj ny** (Hospodine smiluj se nad námi) – staroslověnský původ – obsahuje zbytky stsl. slov, z konce 10. stol.,
- náboženská píseň, zpívána při slavnostních příležitostech (funkce hymny), zlidověla
- Prosha o mír a úrodu
- Jednoduchá forma, 8 veršů bez rýmu a strofického členění

KRÁTKÉ OBDOBÍ VÍTĚZSTVÍ LATINY A PRONIKÁNÍ ČEŠTINY- POČ.12.ST. – POČ.13.ST.

- **Dějepisná próza:**

- **Kosmas (1045-1125)**- děkan svatovítské kapituly, vzdělanec

Kronika česká (Chronica Boemorum)-12.st.

téma: české dějiny od nejstarších mýtických dob (začíná stavbou babylonské věže a vznikem Čechů) a chronologicky postupuje až do Kosmovy současnosti, 3 části

Prameny: “bájně podání starců“ – nejstarší příběhy z doby pohanské
vyprávění pamětníků
zážitky Kosmovy

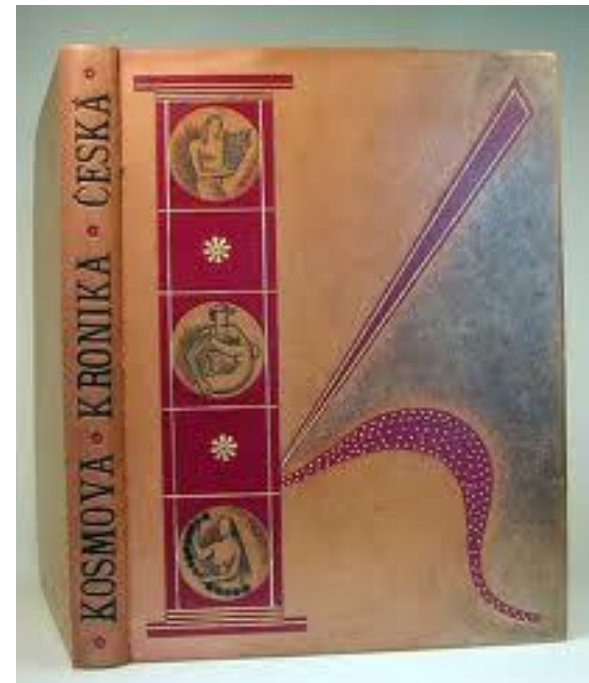
KOSMOVA KRONIKA, KRONIKA

- Styl kroniky: živé vypravování, dialogy, charakteristiky postav, citáty z římských autorů, próza prokládána verši, zábavné historky, líčení bitev ➡ dílo nejen historické, ale i umělecké
- 1. dějiny národa, 1. kronika
- Vlastenecký ráz, jsou zde i bohemika
- Tendenční dílo – straní katolické církvi, zachycuje úspěchy Přemyslovců, záměrně se nezmiňuje o slovanské vzdělanosti
- **Kronika** = literární žánr, popis jednotlivých událostí v chronologickém sledu, styl prostý, věcný

isimul aglobata nlongi quā uni bucinę iatta rupo inter
ardulta edificari urde quā modernu nūcupant Wis
& a o. it aut abardultis traxerat nom. **HASTIS**
& da sepe uirgines solercione addeciendol uirgines fle
bant sepe aut iuuenes uirgimb, forciores exstebant in bel
lū in tūx int eos agebat. Et dū int posita pac uocuntur
placuit uisq; uirgib; ut componerent cibis partib; symbolo
& ptes diel sine armis solle ne insimul agerem iudę iōstutu
to loco. Quid pluri. Non alit iuuenes cū p...
una ac si lupo rapaces querentes edulia ut inam oules
Prima die emul...

PRONIKÁNÍ ČEŠTINY

- Tzv. kazatelské texty – psány latinsky, ale kázalo se podle nich česky.
- Z této doby pocházejí i tzv. bohemika - česká slova v latinském textu, většinou se jedná o místní názvy či osobní jména.
- Dalším útvarem jsou glosy (vpisky), většinou český překlad připsaný v latinském textu.

PRONIKÁNÍ ČEŠTINY

2. česká duchovní píseň Svatý Václave

- Přelom 12. a 13. století
- Světec zobrazen jako rytíř
- Vyspělejší forma: 3 sloky, složitější styl i nápěv, básnické přívlastky, verše se zvukovou shodou (asonance)
- Z písně duchovní se stala slavnostní a válečná, později vlastenecký prosebný zpěv za celý český národ

PÍSEŇ SVATÝ VÁCLAVE

- Kníže Václave
vévodo České země
kněže náš
pros za ny Boha
svatého Ducha
Kyrieleison
- Nebeské toť dvorstvo
krásné
blaze tomu ktož tam
pojde
život věčny
oheň jasný
svatého Ducha
Kyrieleison

- Pomoci tvé žádámy
smyluj se nad námi
utěš smutné
odžeň vše zlé
kníže Václave
Kyrieleison

POUŽITÉ ZDROJE

- http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://2.bp.blogspot.com/-0b5BkZ_jjVw/Tg7l1Q8xoHI/AAAAAAAAABp0/jTQwOhVWmsg/s1600/25-cyril-a-metodej-na-morave%25255B1%25255D.jpg&imgrefurl=http://jitkaneradova.blogspot.com/2011/07/cyril-metodej.html&h=730&w=1024&sz=139&tbnid=2qOevPvFBlm4gM:&tbnh=91&tbnw=127&prev=/search%3Fq%3Dcyril%2Ba%2Bmetod%25C4%259Bj%26tbm%3Disch%26tbo%3Du&zoom=1&q=cyril+a+metod%25C4%259Bj&usg=__sqyyuHMfOTLo0WHAYJxN_6u_g=&docid=_6R_33NCdGmGUM&hl=en&sa=X&ei=fiYmUbyRKOks4ATKuYGABQ&ved=0CFMQ9QEwBg&dur=3635
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000023-cyril-a-metodej/>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Radho%C5%A1%C5%A5>
- http://www.google.cz/imgres?imgurl=http://www.mojebrno.wz.cz/inka--brno-historie-knihakmetu.jpg&imgrefurl=http://www.mojebrno.wz.cz/inka--brno-dalsi-zajimavosti-romanske-brno.html&h=685&w=1024&sz=97&tbnid=7NaO5eyqD2yA9M:&tbnh=92&tbnw=138&prev=/search%3Fq%3Dpanonsk%25C3%25A9%2Blegendy%26tbm%3Disch%26tbo%3Du&zoom=1&q=panonsk%C3%A9+legendy&usg=__x1Mg_0Suj-XmQ1Lkf6mSK9IEQoI=&docid=h6epyftWOeLt2M&sa=X&ei=hj4uUffTKemL4gTt64HoCg&ved=0CEwQ9QEwAw&dur=47
- <http://www.velehrad.eu/cz/>
- <http://www.mystika.cz/obecne/predmety/svetci/hrad/svati1v.jpg>
- http://www.google.cz/webhp?sourceid=toolbar-instant&hl=en&ion=1&qscrl=1&rlz=1T4IRFA_enCZ345CZ355#hl=en&sugexp=les%3B&gs_rn=5&gs_ri=psy-ab&cp=9&gs_id=0&xhr=t&q=kosmova+kronika&es_nrs=true&pf=p&qscrl=1&rlz=1T4IRFA_enCZ345CZ355&output=search&sclient=psy-ab&oq=kosmova+k&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&bvm=bv.43148975,d.Yms&fp=c0753905beff2bd1&biw=1018&bih=646&ion=1
- Sochrová, M., Český jazyk a literatura, Fragment, Havlíčkův Brod 2007, ISBN 978-80-253-0468-6

- **Autor:** Mgr. Irena Houbová
- **Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura
- **Téma:** Počátky našeho písemnictví, období staroslověnské, období zápasu dvou kultur (staroslověnské a latinské)
- **Ročník:** 8.
- **Datum vytvoření:** září 2012
- **Anotace:** Výkladová prezentace charakterizuje společenské podmínky vzniku nejstaršího kulturního jazyka a písma na našem území a uvádí nejstarší literární památky
- **Metodické pokyny:** Tuto prezentaci lze využít k výkladu učiva

- **Pomůcky:** PC, dataprojektor

